

Een ruimer

‘Kot’

in een toekomststraat

Vaker van thuis uit werken, was al een trend. Sinds de corona-uitbraak is die ontwikkeling in een stroomversnelling gekomen. Het gevolg is dat de klassieke opdelingen van woonruimten vervagen en het belang van voldoende woonruimte toeneemt. Ook buitenruimten worden steeds belangrijker. Maar wat als je over weinig woonruimte beschikt? En welk effect heeft het thuiswerken op de mentale gezondheid?

JANINE MEIJER [TEKST]

Een artikel schrijven aan een tafel in de living terwijl je dochter een boek leest op de zetel en je zoon in een andere hoek van dezelfde ruimte zijn huiswerk maakt en je vriend even verderop met een koptelefoon op een virtuele werkmeeting volgt. Het is de nieuwe realiteit in veel gezinnen sinds we verplicht werden zoveel mogelijk binnen te blijven na de corona-uitbraak begin maart.

Langzaam trekt het leven buiten huis zich weer op gang en komen we meer uit ons kot. Maar dat we allemaal vaker van thuis uit gaan werken of les volgen, is een blijvend gevolg van een maandenlange quarantaine. Ook als er straks een vaccin wordt gevonden.

In de ideale wereld heeft ieder gezinslid zijn eigen kamer met een bureau, goed werkend internet en de juiste verlichting. Maar die luxe kennen we niet allemaal. Bovendien is dit met jonge kinderen niet altijd handig. Na twee sommen volgt een derde die ze niet begrijpen, en komen ze aan je mouw trekken. Of het paswoord van de klassite is zoek, de wifi valt opnieuw uit en het boek met Franse vocabulaire is zomaar verdwenen. Vanachter je bureau roep je over je linkerschouder aanwijzingen. Een drama voor je concentratieboog. Maar het zou nog meer gedoe zijn als je voor elke vraag een verdieping naar beneden moest komen. Welke invloed heeft het nieuwe normaal op de manier waarop woningen in de toekomst vorm krijgen?

Hoe corona het gebruik van woningen en publieke ruimte beïnvloedt

Belang van voldoende woonruimte

Dirk Geldof is doctor in de politieke en sociale wetenschappen en geeft les in de opleidingen architectuur en interieurarchitectuur aan de Universiteit Antwerpen. Volgens Geldof zijn er twee belangrijke trends die de afgelopen jaren de woonbehoeften hebben beïnvloed. ‘Het klassieke gezinspatroon bestond lange tijd uit een vader, een moeder en twee kinderen. Vandaag is in de steden de helft van de bevolking alleenstaand en alleenwonend. Dat zorgt voor heel andere woningnoden.’

Een andere bepalende trend is die van digitaal en draadloos werken. ‘Je kan met je tablet aan de keukentafel gaan zitten en terwijl je een recept kookt je werkmails checken. Of je bekijkt vanuit je zetel de online presentatie. Ruimten krijgen een multifunctioneel karakter en de opdeling is veel minder strikt. De functies vervagen en worden dynamischer.’

Ten tijde van de quarantaine zag Geldof vier belangrijke ontwikkelingen: ‘Mensen brachten meer tijd door binnen de muren van hun woning. Ze ondernamen meerdere activiteiten (multifunctionaliteit), deden dat op andere uren (temporaliteit) én vaak met meerdere gezinsleden in dezelfde ruimte (simultaniteit). Je werd gedwongen om de plaatsen in huis op een andere manier te gebruiken. Vroeger ging je op zoek naar een vrije vergaderzaal. Vandaag zoek je naar een rustige plek in huis. Je zag dat duidelijk tijdens online meetings. De ene zat in de keuken, de ander in de kinderkamer en de derde in het rommelkot.’

Hoe belangrijk het is voldoende woonruimte te hebben, is de voorbije maanden wel gebleken. Eigenaars van een ruim huis hebben het tijdens de coronaperiode een stuk eenvoudiger gehad. De buitenwereld werd kleiner, maar binnen in huis was het voor deze groep goed uit te houden.

Behalve het belang van voldoende woonruimte werd nog een ander aspect duidelijk. Voor wie het geluk heeft over een buitenruimte te beschikken, was de maandenlange quarantaine ook makkelijker te verteren. De tuin, het dakterras of desnoods dat smalle balkon: het gaf letterlijk lucht en vormde tijdens het mooie weer dankzij het draadloze internet een extra werkplek. Daarmee vervaagde ook de grens tussen binnen- en buitenruimte. De woonruimte stopt niet langer bij de voordeur. Het onderscheid tussen privé en publiek wordt minder duidelijk.

Het is volgens Geldof een gedachte die al aan het begin van de 20ste eeuw ingang vond met de bouw van sociale woningen

in het kader van de tuinwijkgedachte. De zogenaamde tuinwijken combineerden de voordelen van de stedelijke omgeving, zoals sociaal contact en voorzieningen dichtbij, met die van het platteland, waar ruimte en groen volop aanwezig zijn. De huizen werden dicht bij elkaar gebouwd en deelden gemeenschappelijke buitenruimten.

Duidelijk onderscheid tussen werk en privé

In dezelfde omgeving ontspannen en werken, is misschien wel makkelijk en tijdsefficiënt omdat je een verplaatsing uitspaart, maar daarom niet altijd verstandig, waarschuwt **Judith Vandaele**, arbeidspsychologe en voorzitter van de vereniging voor organisatie-, consumenten- en arbeidspsychologen (VOCAP). ‘Het onderscheid tussen werk en privé is niet langer duidelijk. Je rol als moeder of vader en als werknemer vloeit in elkaar over. Dit maakt het moeilijker om mentaal afstand te nemen van je werk en dat verhoogt de stress.’

Bovendien blijkt uit wetenschappelijk onderzoek dat mensen die thuiswerken doorgaans harder gaan werken, weet Vandaele. ‘Ze willen bewijzen dat ze het goed doen en gaan meer uren presteren. Ook om te compenseren dat ze regelmatig worden gestoord.’

Vandaele raadt thuiswerkers daarom aan een eigen afgesloten ruimte te claimen waar ze ongestoord kunnen doorwerken. Uit wetenschappelijk onderzoek blijkt immers dat wie gestoord wordt in zijn concentratie gemiddeld twintig minuten nodig heeft om daarna opnieuw dezelfde mate van concentratie te bereiken. Is een afgesloten werkruimte niet mogelijk, dan kan je misschien een werkhoek creëren door een kast te verplaatsen of een andere afscheiding te maken.

Vandaele: ‘Mensen hebben behoefte aan rust en regelmaat om zich goed te kunnen concentreren. Dat zie je ook in bedrijven die met flexplekken werken. Iedereen kan elke dag een andere werkplek kie-

Tuinstraat, Antwerpen-Kiel
© Commons Lab Antwerpen

Groene ader Sint-Andries
© Commons Lab Antwerpen

10 zomerdagen Berchem
© Commons Lab Antwerpen

Schoolstraat Antwerpen
© Commons Lab Antwerpen

Comité Bump, Antwerpen-Kiel
© Katrijn Van Giel

Samentuin Damhof, Antwerpen-Noord
© Commons Lab Antwerpen

Blijf maar eens in je kot als je in Borgerhout woont en je een tweeslaapkamerappartement deelt met je ouders en vijf broertjes en zusjes.

zen. Maar in de praktijk komt het er vaak op neer dat dezelfde gezichten op dezelfde plekken te vinden zijn.'

'Een andere manier om de prikkels te verminderen, is om je dag in te delen in tijdsblokken. Er is een tijdspanne voor werk, voor eten en voor ontspanning. Je vermijdt dat alles door elkaar gaat lopen en je continu met drie dingen tegelijk bezig bent.'

Dat de behoefte om je psychisch en fysiek af te zonderen groot is, blijkt ook uit de stijgende verkoop van koptelefoons de laatste weken. Of uit het feit dat ouders 's morgens heel vroeg of 's avonds heel laat probeerden te werken, om de kinderdruchte te vermijden.

Veel woonruimte is een luxe

Betekent dit het einde van de grote open vertrekken die moderne woningen kenmerken? Gaan we in de toekomst opnieuw huizen bouwen met meer afgesloten kamers? Docent interieurarchitectuur Dirk Geldof gelooft van niet. 'Open ruimten zorgen voor veel lichtinval en een gevoel van vrijheid. Die voordelen geven we niet zomaar op nu iedereen meer in zijn kot zal moeten blijven.'

Eigenlijk vindt Geldof de vraag hoe het thuiswerken de inrichting van woningen gaat beïnvloeden minder urgent dan de vaststelling dat lang niet iedereen het basiscomfort van een voldoende ruime woning heeft.

'Veel coronamaatregelen zijn geënt op het doorsnee witte middenklassegezin', stelt Geldof. 'Wetenschappers en politici bekijken de actualiteit door een virologische bril en oordelen

dat het minimaliseren van contact tussen burgers het allerbelangrijkste is. Men vergeet voor het gemak dat niet iedereen in dezelfde woonsituatie verkeert. De overbewing van panden in een stedelijke context maakt dat de voorwaarden om thuis te werken of thuis onderwijs te volgen niet aanwezig zijn. Daar hebben de beleidsmakers onvoldoende oog voor.'

'Wie de stedelijke context goed kent, weet dat ruimte een schaars goed is. Woningen en appartementen zijn er doorgaans een stuk kleiner. Families leven dicht op elkaar. Een rustige plek opzoeken is in die omstandigheden een onmogelijke opdracht.'

Blijf maar eens in je kot als je in Borgerhout woont en je een tweeslaapkamerappartement deelt met je ouders en vijf broertjes en zusjes. Soms is er in deze gezinnen maar één laptop en een onbetrouwbare internetverbinding. Dan ben je blij als je de drukke en benauwde living even kan ontvluchten om buiten een luchtje te scheppen. De GAS-boetes van 250 euro die deze jongeren kregen omdat ze gingen voetballen op hun favoriete pleintje maakten hen woedend en dat is begrijpelijk.

Nood aan meer buitenruimte

Voor de groep die klein woont, is buitenruimte nog belangrijker - maar vaak ook nog schaarser. De roep om meer buitenruimte in de stad klinkt al jaren, weet Geldof. Maar is nu urgenter dan ooit. 'Pleinen en parken zijn niet op een-twee-drie aangelegd. Daarom dringen steeds meer buurtcomités aan op het afsluiten van straten om de buitenruimte voor stadsbewoners te vergroten. De coronacrisis kan een hefboom vormen om het mobiliteitsbeleid drastischer te veranderen en auto's veel sterker te weren uit de steden, opdat burgers meer buitenruimte krijgen.'

Koen Wynants, coördinator van Commons Lab Antwerpen, probeert al jaren om burgers meer inspraak te geven in het gebruik van publieke ruimte in de stad. In 2015 was hij een van de organisatoren van de eerste toekomststraat in Antwerpen. 'Dit is een straat waaruit de auto's worden geweerd en die tijdelijk anders wordt ingericht met zitbanken en meer groen om het samenleven van bewoners te bevorderen.'

'Het gaat hier niet om een speelstraat, waar auto's gewoon blijven staan en de inrichting van de straat niet verandert', legt Wynants uit. 'De toekomststraat is een overkoepelende term. Varianten op hetzelfde thema zijn de tuinstraat of de fietsstraat.'

Ook Wynants vindt dat je als overheid mensen niet kan vragen om in hun eigen bubbel te blijven als je niet tegelijk voorziet in voldoende buitenruimte. 'De coronacrisis toont eens te meer aan hoe belangrijk die buitenruimte in de stad is. Veel mensen blijven deze zomer thuis. Geef hen de mogelijkheid om vakantie in eigen straat te vieren met de burens. Maak ruimte voor spel, sport, ontspanning en ontmoeting.'

De doelstelling is niet om een hele stad autoluw te maken en straten definitief af te sluiten. 'Het gaat om een tijdelijke verandering van het karakter van de straat', benadrukt Wynants. 'De meeste bewoners reageren hier dolenthousiast op. Daarna kan je evalueren hoe het in de toekomst verder moet en onderzoeken hoe groot het draagvlak is voor nieuwe initiatieven.'

Helaas denkt het Antwerps stadsbestuur daar anders over. De aanvraag voor een toekomststraat die Commons Lab Antwerpen indiende, werd afgekeurd. 'Het is een gemiste kans. Maar we

Verborgen Kloostertuin, Antwerpen Noord.
© Stad Antwerpen

hebben al vaker gemerkt dat het Antwerps stadsbestuur weigert mee te werken aan meer ruimte voor fietsers en voetgangers als dat ten koste van de auto gaat', zegt Wynants.

Gelukkig is dat niet in elke Vlaamse stad het geval. In Gent zijn er al jaren leefstraten die sinds deze legislatuur door het Gents bestuur systematisch worden ondersteund. Commons Lab Antwerpen wil zowel burgercollectieven als lokale overheden in andere Vlaamse steden aanmoedigen, en ontwikkelde een ondersteuningspakket voor burgers en overheid die tuinstraten willen organiseren. Het pakket is vanaf half augustus online te vinden en biedt tal van praktische tips en adviezen. 'Op den duur zal ook het Antwerps stadsbestuur wel moeten volgen', hoopt Wynants. 'De nood aan meer buitenruimte in de steden is te groot om die te blijven negeren.'

Dirk Geldof schreef een boek over het leven na corona. 'Als risico's viraal gaan. Welke wereld na corona?' verscheen in juni bij uitgeverij Acco. www.acco.be/corona | www.commonslabantwerpen.org | www.tuinstraat.be